

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ
імені ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»**

**МЕТОДОЛОГІЯ ТА ПРИКЛАДНІ
ТЕХНІКИ ДОСЛІДЖЕНЬ В
МЕНЕДЖМЕНТІ:**

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС
ДИСЦИПЛІНИ**

*Рекомендовано Методичною радою КПІ ім. Ігоря Сікорського
як навчальний посібник для здобувачів ступеня доктора філософії
за освітньо-науковою програмою «Менеджмент»
спеціальності 073 «Менеджмент»*

Київ
КПІ ім. Ігоря Сікорського
2021

Методологія та прикладні техніки досліджень в менеджменті: навчально-методичний комплекс дисципліни: навч. посіб. для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, спеціальності 073 «Менеджмент», освітньо-наукової програми «Менеджмент» / КПІ ім. Ігоря Сікорського ; уклад.: А.Р. Дунська, КПІ ім. Ігоря Сікорського. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. 50 с.

*Гриф надано Методичною радою КПІ ім. Ігоря Сікорського
(протокол № 2 від 09.12.2021 р.)
за поданням Вченої ради факультету менеджменту та маркетингу
(протокол № 2 від 27.09.2021 р.)*

Електронне мережне навчальне видання

МЕТОДОЛОГІЯ ТА ПРИКЛАДНІ ТЕХНІКИ ДОСЛІДЖЕНЬ В МЕНЕДЖМЕНТІ: НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС ДИСЦИПЛІНИ

Укладач: Дунська Алла Рашидівна, д.е.н., професор каф. менеджменту

Відповідальний
редактор Жигалкевич Ж.Ж., к.е.н, доц.

Рецензент: Войтко С.В., д.е.н., професор,
зав. каф. міжнародної економіки, КПІ ім. Ігоря Сікорського

У представленому виданні наведена тематична структура дисципліни, розміщені вказівки до проведення практичних занять, питання, що можуть бути винесені на самостійну роботу здобувачів. Окрема увага зосереджена на питання підготовки індивідуального завдання, зокрема наведена тематика завдань, вимоги до структури, вимоги до оформлення та захисту. Також у посібнику міститься деталізована рейтингова система оцінювання знань здобувачів.

Видання призначене для здобувачів, що навчаються за освітньо-науковою програмою «Менеджмент» на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
1 ТЕМАТИЧНА СТРУКТУРА ДИСЦИПЛІНИ.....	6
2 ВКАЗІВКИ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ.....	11
3 ПЛАНУВАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ДИСЦИПЛІНИ...	20
4 МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗАВДАННЯ.....	23
5 СИСТЕМА РЕЙТИНГОВОГО ОЦІНЮВАННЯ.....	28
6 РЕКОМЕНДОВАНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ДЖЕРЕЛА	31
7 ДОДАТКИ.....	35
Додаток А. Тематика рефератів.....	35
Додаток Б. Екзаменаційні питання	36
Додаток В. Словник наукових термінів.....	48

ПЕРЕДМОВА

Методологія та прикладні техніки досліджень в менеджменті – це навчальна дисципліна, яка включена в програму підготовки докторів філософії, покликана привернути підвищену увагу до методологій, методів, проблем, принципів, тенденцій, що необхідні для здійснення бізнес-досліджень та наукових проектів з метою підвищення ефективності організацій, галузей, регіонів в різних сферах економіки.

Об'єктом вивчення в даній дисципліні є процеси організації і розвитку наукових досліджень в різних галузях економіки, менеджменту, маркетингу, логістики, виробництва на макро- і мікрорівнях.

Предметом вивчення є проблеми ефективного пошуку і оптимального використання економічних ресурсів, технологій, методів, інструментів в макро- і мікроекономічній середовищі ринку.

Метою дисципліни є формування у здобувачів комплексного уявлення про методологію та техніки досліджень, що використовуються в ринковій практиці і в академічному середовищі, а також про прикладні засоби і технології, необхідні для реалізації наукових досліджень в менеджменті.

Викладання дисципліни спрямоване на формування інноваційного типу мислення, опанування теоретичних знань та розвиток умінь, необхідних для управлінської, освітньої, дослідницько-інноваційної та науково-практичної діяльності. Опанування дисципліни надасть можливість здобувачам освітньо-наукового ступеня доктора філософії сформувати системний науковий світогляд, оволодіти сучасними теоріями і концепціями у сфері менеджменту, а також розуміти роль науки, пояснювати її вплив на суспільні процеси; організувати та проводити оригінальні наукові дослідження у сфері менеджменту на відповідному фаховому рівні, досягати наукових результатів, що створюють нові знання для розв'язання актуальних проблем теорії та

практики, у тому числі формулювати і перевіряти гіпотези, використовувати для обґрунтування висновків належні докази; демонструвати навички самостійного виконання наукового дослідження, гнучкого мислення, відкритості до нових знань, оцінювати результати автономної роботи і нести відповідальність за особистий професійний розвиток та навчання інших; ініціювати, розробляти та реалізовувати проекти у сфері менеджменту, управляти ними та здійснювати пошук партнерів для їх реалізації; здійснювати критичний аналіз, узагальнювати результати наукових досліджень, формулювати та обґрунтовувати висновки і пропозиції щодо розвитку концептуальних і методологічних знань у галузі менеджменту, у тому числі застосовувати методологію наукових досліджень для критичного осмислення й розв'язання науково-дослідних проблем; обирати та використовувати загальнонаукові та спеціальні методи наукових досліджень у галузі менеджменту.

1 ТЕМАТИЧНА СТРУКТУРА ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В МЕНЕДЖМЕНТІ

Лекція 1 (2 год)

Актуальність вивчення дисципліни. Мета і завдання вивчення курсу. Значення курсу у формуванні світогляду та набуття навичок науково-дослідницької роботи. Ознайомлення з основними літературними джерелами та завданнями семінарських і практичних занять.

Предмет і сутність науки та її головна функція. Наука як динамічна система знань. Розвиток продуктивних сил і зростання обсягу наукових досліджень. Сучасна система наукових знань. Поглиблення інтеграції суспільних, природничих і технічних наук. Дисциплінарні та міждисциплінарні дослідження. Головна функція науки.

Класифікація наук. Три групи галузей знання — природничі та технічні, суспільні науки і наука про мислення. Взаємозв'язок між ними. Підходи до класифікації наук: методологічний, гносеологічний, логічний. Мета і завдання фундаментальних та прикладних наук.

Форми розвитку наукових знань: науковий факт, наукова ідея, гіпотеза, теорія, задача і проблема, наукова програма.

Роль наукових досліджень у розвитку управління, риси менеджера дослідницького типу. Критерії класифікації мислення.

Тема 2. МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ СИСТЕМ ТА ПРОЦЕСІВ

Лекція 2-3 (4 год)

Методологія та її основні функції. Об'єкт і предмет наукового дослідження. Методи наукового пізнання. Методологія у широкому і вузькому розумінні. Загальна методологія і часткова методологія. Принципи наукової методології: універсального взаємозв'язку, діалектичного протиріччя, єдності якісного і кількісного, діалектичного заперечення та відбиття.

Специфіка методології дослідження управлінських систем та процесів.

Управлінська ситуація являє діяльність людини. Досліджуючи ситуацію в системі управління, не можна її досліджувати у відриві від людини і всіх факторів її використання в його діяльності.

Головну роль в методології грають засоби і методи дослідження, які діляться на формально-логічні, загальнонаукові і специфічні.

Тема 3. ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Лекція 4 (2 год)

Сутність та основні етапи організації досліджень. Явища і процеси економічного розвитку, їх пізнання. Етапи наукових досліджень. Реальний робочий план.

Вибір проблеми та вимоги до теми дослідження. Дослідницька робота як особливий вид діяльності. Етапи вибору проблеми (теми) та його основні вихідні документи. Вимоги, що ставляться до теми дослідження. Визначення мети і завдань наукового дослідження. Формулювання проблеми.

Розробка структури проблеми — конкретизація проблеми дослідження. Сутність та послідовність конкретизації. Вивчення історичного аспекту проблеми. Виявлення кола вихідних питань дослідження.

Основи методики планування наукового дослідження. Робочий план. План-проспект. Орієнтовна структура плану названої роботи. Календарний план-графік та його форма. Схема змістовного обґрунтування теми наукового дослідження.

Тема 4. ЕМПІРИЧНІ МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ УПРАВЛІНСЬКИХ СИТУАЦІЙ

Лекція 5 (2 год)

Поняття про метод. Основні групи загальних методів. Емпіричні методи дослідження. Методи, які використовуються як на емпіричному, так і на теоретичному рівнях дослідження. Методи теоретичного дослідження.

Логічні закони і правила, зокрема закон тотожності; закон протиріччя; закон виключеного третього і закон достатньої підстави. Класифікація умовиводів, що використовуються у наукових дослідженнях.

Правила аргументації. До аргументів, щоб вони були переконливими, висувуються такі вимоги: по-перше, як аргументи можуть виступати лише ті положення, істинність яких була доведена або вони взагалі не викликають сумніву, тобто аргументи мають бути істинними; по-друге, аргументи повинні бути доведені незалежно від тези — має виконуватись правило автономного обґрунтування; по-третє, аргументи не повинні суперечити один одному; по-четверте, аргументи мають бути достатніми.

Тема 5. СПЕЦІАЛЬНІ МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ В МЕНЕДЖМЕНТІ

Лекція 6-7 (4 год)

Поняття "методика" і "робоча методика". Спеціальні методи: методи збору та узагальнення інформації, аналізу, прогнозування, моделювання, програмно-цільові, евристичні методи.

Методи спостереження та збору даних. Класифікація спостережень у наукових дослідженнях: за повнотою охоплення; за характером врахування факторів; за способом організації.

Методи вибіркового спостереження. Методи відбору інформації: нерайонованого, випадкового, механічного, типового, багатоетапного, багатофазного, комбінованого, серійного, моментного, малого.

Методи групування. Завдання групування у наукових дослідженнях. Типологічні, структурні та аналітичні групування. Прості, складні, комбіновані та багатомірні групування.

Таблично-графічні методи. Класифікація таблиць: прості (перелікові, хронологічні, територіальні), групові, комбіновані. Вимоги до складання таблиць.

Графічний метод. Прогнозування подій і моделювання ситуації у

вигляді графіків, діаграм, картограм, картодіаграм, логічних схем. Методи аналізу. Сутність і класифікаційні види економічного аналізу за ознаками: галузевою, часовою, просторовою, функціональною, використання методів, суб'єктів, ступеня охоплення об'єктів, змісту. Групи методів залежно від мети, глибини аналізу та об'єкта дослідження.

Методи інформаційно-логічного аналізу. Метод порівняння. Методи розрахунку відносних та середніх величин.

Методи детермінованого (функціонального) факторного аналізу. Балансовий метод. Індексний метод. Методи визначення тенденцій та показників динаміки. Методи визначення показників варіації. Метод функціонально-вартісного аналізу.

Методи стохастичного (кореляційного) факторного аналізу. Види функціональних або кореляційних зв'язків: прямі та зворотні, лінійні, однофакторні та багатфакторні. Метод порівняння паралельних рядів.

Методи прогнозування. Види прогнозів залежно від вихідних позицій дослідження. Основні принципи прогнозування. Основні функції економічного прогнозування. Найбільш важливі методи прогнозування: метод екстраполяції та інтерполяції; метод автокореляційних функцій; метод регресивних та кореляційних моделей; метод використання функцій з гнучкою структурою; метод нормативного прогнозування; метод експертних оцінок.

Методи моделювання. Види моделей: статичні та динамічні; аналітичні та алгоритмічні; математичні у складі детермінованих і стохастичних; моделі з програмним, оптимізаційним та імітаційним управлінням.

Програмно-цільовий метод. Принципи програмно-цільового підходу. Методи системного аналізу. Основні етапи розробки цільових комплексних програм.

Тема 6. ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ МОДЕЛЮВАННЯ В ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Лекція 8 (2 год)

Роль і напрями використання моделювання в економіці і менеджменті

Загальнонауковий метод моделювання має універсальний характер і застосовується у переважній більшості напрямів наукового пошуку. Найбільш широко вжитку моделювання набуло у точних галузях знань (математиці, фізиці, техніці, комп'ютерному програмуванні, кібернетиці та ін.), проте із розвитком економічних та соціальних наук, розширенням процесів взаємопроникнення прикладних наук, математичне, комп'ютерне і кібернетичне моделювання все більше виступає базовим методом розробки наукових проблем в економічній галузі. Моделювання, як відомо, в змозі замінити експеримент в економіці. Це і служить причиною широкого застосування моделювання в економіці, перетворивши його на один з основних напрямів підвищення ефективності управління.

В економічних дослідженнях методом моделювання науковці користуються по-різному, застосовуючи графічні, алгоритмічні, табличні, матричні, балансові, функціональні, аналітичні, образні, словесно-описові, дескриптивні, знакові, символічні, логічні, геометричні моделі для представлення досліджуваних явищ. Практично усі з перерахованих моделей відносяться до групи ідеальних (або уявних). Це зумовлює те, що кожна з розроблених економічних моделей не дає повного і точного уявлення про явище або процес, який вона описує.

Методи моделювання. В економіці застосовуються економіко-математичні моделі, тобто системи формалізованих співвідношень, які описують основні взаємозв'язки елементів економічної системи будь-якого рівня — підприємства, регіону, господарського комплексу держави, міждержавного економічного союзу тощо. Класифікація моделей.

Тема 7. ПРИКЛАДНІ ТЕХНІКИ АНАЛІЗУ І ДОСЛІДЖЕННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ СИТУАЦІЙ

Лекція 9 (2 год)

Евристичні методи. Сутність і мета застосування евристичних методів. Метод експертних оцінок як основний евристичний метод. Різновиди експертних оцінок. Методи "мозкової атаки", "мозкового штурму", "Дельфі" та ін.

2 ВКАЗІВКИ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Нижче наведені приблизні теми практичних занять. При проведенні практичних занять з курсу використовуються дві основні форми визначення знань студентів: опитування з метою контролю рівня засвоєння теоретичного матеріалу та розв'язання задач з метою перевірки вміння застосовувати набуті теоретичні знання на практиці. По окремим практичним заняття наведені основні питання, які можуть бути використані для усного опитування студентів по даній темі.

Практичне заняття № 1

Тема 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В МЕНЕДЖМЕНТІ

Питання для обговорення:

1. У чому сутність пізнання? Його види та характеристика.
2. У чому особливості науки як системи?
3. Охарактеризуйте взаємозв'язок між наукою і науково-технічним прогресом.
4. У чому полягає історична, організаційна, технічна, економічна, психологічна та правова сторони наукової діяльності?

5. У чому подібність та відмінність наукової діяльності з іншими видами діяльності?
6. Розкрийте історію створення академічних структур.

Практичне заняття № 2

Тема 2. МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ СИСТЕМ ТА ПРОЦЕСІВ

Питання для обговорення:

1. Дайте визначення об'єкта і предмета наукового пізнання.
2. Методологія та логіка наукових досліджень.
3. Охарактеризувати три рівні методології наукового пізнання (філософський, науковий, технічний).
4. Пояснити розвиток наукового пізнання відповідно до наступної послідовності: парадигма - парадокс - нова парадигма.

Практичне заняття № 3

Тема 3. ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Питання для обговорення:

1. Гіпотези та їх роль у науковому дослідженні.
2. Наукова теорія: принципи побудови, структура, класифікація.
3. Сутність наукового дослідження. Специфіка економічного дослідження.
4. Стадії економічного дослідження (підготовча, дослідження та впровадження).
5. Методика проведення економічного дослідження.
6. Обґрунтування необхідності застосування загальнонаукових та спеціальних методів при проведенні наукового дослідження.
7. Чому зростає роль економічної науки у сучасних умовах?

8. Виділення яких аспектів передбачає вивчення стану наукової проблеми?
9. Що являє собою методика проведення дослідження?

Розробка робочого плану виконання дисертаційної роботи.

Практичне заняття № 4

Тема 4. ЕМПІРИЧНІ МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ УПРАВЛІНСЬКИХ СИТУАЦІЙ

Питання для обговорення:

1. Наукові методи та вимоги до них.
2. Дати визначення терміну "метод".
3. Загальнонаукові методи пізнання - аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення, індукція, дедукція, аналогія, моделювання.

Практичне заняття № 6-7

Тема 5. СПЕЦІАЛЬНІ МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ В МЕНЕДЖМЕНТІ

Питання для обговорення:

1. Методи емпіричного дослідження: спостереження, експеримент.
2. Методи теоретичного дослідження: формалізація, аксіоматичний метод, гіпотеза, створення теорії.
3. Роль математики у наукових дослідженнях.
4. Докази у наукових дослідженнях.
5. Роль експерименту у науковому пізнанні.
6. Доказове розмірковування: структура та основні правила доказів.
7. Види доказів: прямі та непрямі.

8. Правила побудови спростовування.
9. Особливості математичного моделювання в економіці.

Практичне заняття № 8

Тема 6. ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ МОДЕЛЮВАННЯ В ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Питання для обговорення:

1. Особливості організації навчального процесу у вищій школі.
2. Болонська система: переваги та недоліки.
3. Роль лекції в системі підготовки студентів.
4. Практична підготовка спеціалістів.

Розгляд кейсу: «Зміна усталених правил».

Практичне заняття № 9

Тема 7. ПРИКЛАДНІ ТЕХНІКИ АНАЛІЗУ І ДОСЛІДЖЕННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ СИТУАЦІЙ

Питання для обговорення:

1. Види контролю в вищій школі.
2. Які критерії і норми оцінки знань студентів ви знаєте? В чому позитивні та негативні аспекти існуючої системи контролю знань студентів у ВНЗ?
3. Управління пізнавальної діяльністю студента.
4. Які форми та прийоми активізації пізнавальної діяльності студента ви знаєте? Які з них найбільш перспективні на ваш погляд для студентів, що вивчають економічні дисципліни.

5. Наведіть приклади використання різних стимулів активізації пізнавальної діяльності на прикладі викладання економічних дисциплін.

На практичних заняттях передбачається проведення тестування для контролю застосування лекційного матеріалу. Нижче наведені зразки тестів, які можна використати для тематичних контролів:

1. Методологія - це:

- А) система правил, використання методів, прийомів, способів для проведення будь-якого дослідження;
- Б) сукупність прийомів практичного впливу або теоретичного освоєння об'єктивної дійсності з метою її пізнання;
- В) наукове знання про найбільш загальні принципи пізнання, шляхи і способи дослідження дійсності;
- Г) конкретна методика, за якою проводиться наукове дослідження.

2. У методології наукового дослідження виявляються дві основні функції:

- А) пізнавальна і регулятивна;
- Б) пояснювальна і аналітична;
- В) загальна і часткова;
- Г) всі зазначені вище.

3. Поняття - це логічна форма пізнання, яка дає змогу:

- А) визначити характеристику предмета;
- Б) відокремити предмет із універсуму й унікально вирізнити його серед інших предметів;
- В) проаналізувати сутність предмета або явища;
- Г) всі зазначені вище.

4. Класифікація - це логічна операція, за допомогою якої:

- А) відбувається розділення поняття на види або групи за певною основою;
- Б) реалізується перехід від загального поняття до понять з більш конкретними властивостями і змістом;

В)здійснюється дедуктивний аналіз й будується система взаємозв'язків між всіма поняттями;

Г)всі зазначені вище.

5.Розрізняють такі принципи методології:

А)фундаментальні, загальнонаукові;

Б)середні, подовжені;

В)зважені, основні;

Г)короткострокові, довгострокові.

6.Форма мислення, що забезпечує пізнання сутності явищ, процесів, узагальнення їх ознак:

А)поняття;

Б)гіпотеза;

В)ідея;

Г)факт.

7.Знання мають науковий характер тільки тоді, коли:

А)від сукупності фактів здійснюється перехід до закономірностей;

Б)відбувається опис і спостереження за фактами;

В)вдосконалюється життєвий досвід науковця;

Г)всі зазначені вище.

8.Наукознавство містить такі розділи:

А)поняття, теорії, концепції та ін.;

Б)наукові факти, логічні закони та ін.;

В)соціологія науки, логіка і методологія науки, наукове прогнозування та ін.;

Г)всі зазначені вище.

9.Один із можливих варіантів типології науковців-дослідників містить такі образи:

А)той, хто прагне до успіху;

Б)той, хто відданий науковій праці;

В)той, хто постійно розмірковує;

Г)всі зазначені вище.

10. Наукознавство - це галузь знань, що:

- А) розкриває науку як цілісну і динамічну систему;
- Б) розглядає науку у поєднанні всіх її аспектів;
- В) фактично є знаннями про знання;
- Г) всі відповіді правильні.

11. Визначити правильну послідовність руху науки:

- А) вивчення фактів, збирання фактів, встановлення закономірностей, розкриття зв'язків і відносин між фактами, створення теорій, що пояснюють нові факти;
- Б) збирання фактів, вивчення фактів, розкриття зв'язків і відносин між фактами, встановлення закономірностей, створення теорій, що пояснюють нові факти;
- В) збирання фактів, вивчення фактів, встановлення закономірностей, розкриття зв'язків і відносин між фактами, створення теорій, що пояснюють нові факти;
- Г) вивчення фактів, збирання фактів, розкриття зв'язків і відносин між фактами, встановлення закономірностей, створення теорій, що пояснюють нові факти.

12. Предмет науки - це:

- А) матеріальні об'єкти природи;
- Б) пов'язані між собою форми руху;
- В) особливості відображення форм руху матерії у свідомості людей;
- Г) форми мислення.

13. Які функції виконує наука в суспільстві?

- А) задоволення потреб людини у пізнанні законів природи і суспільства;
- Б) розвиток культури, гуманізація виховання і формування нової людини;
- В) удосконалення виробництва і суспільних відносин;
- Г) формування різноманітних галузей наукових теорій.

14. Серед основних функцій науки:

- А) пізнавальна;

Б)гносеологічна;

В)творча;

Г)педагогічна.

15.Інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання і використання нових знань, - це:

А)наукова діяльність;

Б)дослідницька діяльність;

В)експериментальна діяльність;

Г)педагогічна діяльність.

16.Наукове дослідження - це:

А)завершена і представлена письмова робота;

Б)процес цілеспрямованої діяльності;

В)результат пізнання, який представлено у вигляді понять, законів і теорій;

Г)всі зазначені вище.

17.Основні показники сучасного наукового дослідження - це:

А)новизна обраного питання й отриманого результату;

Б)практична значущість досягнутих результатів;

В)доказовість й обґрунтованість виявлених фактів;

Г)всі зазначені вище.

18.Вибрати неправильне твердження:

А)проблема дослідження відображається в темі наукової роботи;

Б)тема дослідження конкретизує напрямок наукової роботи;

В)тема дослідження є авторською стратегією в одержанні нових знань;

Г)вибір проблеми визначає тактику і стратегію наукового дослідження.

19.Розвиток гіпотези відбувається за такими етапами:

А)накопичення фактів, якісне узагальнення та уточнення;

Б)накопичення фактів, осмислення фактичного матеріалу, формування гіпотези, перевірка на практиці та уточнення;

В)накопичення фактів, перехід до формулювання гіпотези й перевірка;

Г)всі зазначені вище.

20. Концептуальний виклад мети, змісту, методів дослідження, які забезпечують отримання максимально об'єктивної, точної, систематизованої інформації про процеси та явища, - це:

- А) дослідження;
- Б) методологія;
- В) технологія;
- Г) хеджування.

21. Як співвідносяться між собою об'єкт та предмет дослідження?

- А) об'єкт знаходиться в межах предмета;
- Б) предмет відповідає об'єкту;
- В) об'єкт дублює предмет;
- Г) предмет розкриває, властивості, якості об'єкта.

22. Вид пізнавальної діяльності, спрямований на визначення тенденцій динаміки конкретного об'єкта на основі аналізу його стану у минулому та поточному стані, - це:

- А) прогнозування;
- Б) моделювання;
- В) абстрагування;
- Г) групування.

23. Процес або явище, що породжує проблемну ситуацію, обраний для вивчення і розгляду предмета дослідження у всіх його взаємозв'язках:

- А) мета дослідження;
- Б) завдання дослідження;
- В) об'єкт дослідження;
- Г) характер дослідження.

24. У якому розділі дисертаційної роботи обґрунтовується актуальність теми, розкривається ступінь і стан наукової проблеми, її значення для теорії та практики певної науки, об'єкт, предмет, мета, завдання та методи дослідження?

- А) основній частині;

- Б) додатках;
- В) висновках;
- Г) вступі.

25. Дисертаційна робота - це:

- А) короткий виклад основних положень наукових досліджень;
- Б) дослідження однієї з актуальних проблем теорії та практики відповідно до вимог та напрямів наукових досліджень;
- В) відомості обсягом, як правило, в декілька машинописних сторінок;
- Г) носій, в якому в той чи інший спосіб зафіксовані наукові відомості про досліджуваний об'єкт.

3 ПЛАНУВАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В МЕНЕДЖМЕНТІ

Завдання на СРС:

- Науково-технічний потенціал України.
- Територіальна концентрація наукового потенціалу України.
- Обсяги витрат на науку в розрахунку на одного дослідника в Україні та інших країнах світу.
- Організація науково-дослідної роботи в Україні.
- Розвиток мережі закладів, що здійснюють підготовку наукових кадрів.
- Організаційно-функціональна трансформація науково-технічного потенціалу держави внаслідок реалізації спеціально розробленої системи заходів.
- Глобальне завдання науково-технічної діяльності в перспективі.
- Міжнародна науково-технічна співпраця України.
- Міжнародні програми розвитку науково-технічної співпраці між Україною і Європейським Союзом.

Тема 2. МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ СИСТЕМ ТА ПРОЦЕСІВ

Завдання на СРС:

Діалектичний підхід в економічних дослідженнях.

Діалектика як цілісна система законів, принципів та категорій.

Три групи законів: окремі, особливі та загальні. Загальнонаукові та спеціальні принципи, закони, категорії, методи.

Тема 3. ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Завдання на СРС:

Застосування системного підходу в наукових дослідженнях. Три базових положення, на яких ґрунтується поняття "система".

Принципи системного підходу в наукових дослідженнях: цілісність, всебічність, системоутворюючі відносини, субординація, динамічність, випереджальне відображення.

Правила оформлення результатів наукових досліджень.

Тема 4. ЕМПІРИЧНІ МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ УПРАВЛІНСЬКИХ СИТУАЦІЙ

Завдання на СРС:

Логічні закони та правила. Закон тотожності. Закон протиріччя. Закон виключеного третього. Закон достатньої підстави.

Умовиводи: індуктивні, дедуктивні, зроблені за аналогією.

Правила аргументації. Вимоги до тези. Вимоги до аргументу. Спростування доказів.

Тема 5. СПЕЦІАЛЬНІ МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ В МЕНЕДЖМЕНТІ

Завдання на СРС:

Сутність образу графіка. Види графіків за змістом навантаження (порівняння, структури, динаміки, контролю, просторового розташування, варіаційних рядів, залежностей варіюючих показників); за формою (стовпчасті, полосові, квадратні, кругові, фігурні, секторні, лінійні).

Картограми та картодіаграми, графічні знаки.

Метод автокореляційних функцій.

Метод регресивних та кореляційних моделей.

Тема 6. ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ МОДЕЛЮВАННЯ В ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Завдання на СРС:

Нейромережеве моделювання в економіці.

Застосування імітаційних моделей для опису управлінських ситуацій.

Тема 7. ПРИКЛАДНІ ТЕХНІКИ АНАЛІЗУ І ДОСЛІДЖЕННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ СИТУАЦІЙ

Завдання на СРС:

Техніка застосування методу Делфі при проведенні економічних досліджень.

Використання методу мозкового штурму для генерування наукових проблем.

4 МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗАВДАННЯ

В процесі вивчення курсу кожний студент має підготувати реферативне обґрунтування відповідно до теми своєї магістерської роботи.

Коли науковець визначив для себе ключові положення свого майбутнього дослідження, він вже може приступити до написання відповідного обґрунтування. Як правило, це важливий документ, що подається на розгляд наукового керівника, кафедри, вченої ради або організації, яка виступає замовником дослідження. У будь-якому разі обґрунтування теми має засвідчити фахову підготовку науковця, його обізнаність не лише з темою, а й ступенем її опрацьованості в економічній літературі, напрацювання попередніх періодів.

Реферативне обґрунтування має містити такі розділи:

1. Актуальність дослідження.
2. Мета і завдання дослідження.
3. Предмет і об'єкт дослідження.
4. Методи дослідження.
5. Інформаційна база дослідження.
6. Наукові гіпотези.
7. Наукова новизна отриманих результатів.
8. Практичне значення одержаних результатів.
9. Структура наукового дослідження.
10. Література, що буде використана в процесі дослідження.

При підготовці обґрунтування теми наукового дослідження необхідно пам'ятати такі широковідомі **правила**.

1. Вичерпне, коротке та аргументоване формулювання актуальності теми обраного дослідження дає змогу сформулювати початкове ставлення до проблеми. Тому науковцю слід показати місце проблеми або завдання у заданій системі координат, її масштабність, необхідність нагального

вирішення та зв'язок з важливими напрямками людської діяльності (в галузі економіки, екології, соціальної сфері тощо). Потім подається концентрований огляд розробок інших дослідників стосовно вирішення цього завдання з посиланнями і критичними оцінками та перелік невирішених у теоретичному, методологічному або практичному планах питань, які, власне, і розглядатимуться автором.

2. **Мета і завдання дослідження** мають бути сформульовані методологічно правильно, достатньо коротко, але з необхідними поясненнями щодо завдань (розширене тлумачення). У сукупності вони повинні відповідати принципу системності та методичним вимогам побудови дерева цілей.

3. **Методи дослідження** у момент написання обґрунтування не можуть бути визначені у повному обсязі, оскільки поетапне отримання нових відомостей про об'єкт вимагатиме експерименту, нових підходів. Але основний перелік загальнонаукових та спеціальних методів необхідно сформулювати перед початком робіт. Це підвищить довіру до програми дослідження та підтвердить спроможність автора її виконати. Найвищої оцінки заслуговують такі обґрунтування, в яких не лише наведено набір найбільш популярних універсальних методів, а зроблено пояснення щодо їх застосування до кожного завдання дослідження.

4. **Наукова новизна** на етапі обґрунтування може бути визначена лише як очікування автором певних результатів, що апріорі порівнюються з уже існуючими розробками. Наукові положення, що належатимуть до новизни, формулюються чітко, з викладенням основного змісту та принципових положень (або відмінностей). Слід пам'ятати, що до елементів наукового внеску автора відносять:

- наукове узагальнення та систематизацію досліджуваного матеріалу;
- відкриття нових законів, закономірностей, тенденцій, явищ, переваг;
- визначення причинно-наслідкових зв'язків, факторів впливу,

суттєвих чи базових елементів системи, функцій розвитку;

- розроблення категоріального апарату;
- типологію (класифікацію) елементів;
- визначення концептуальних рішень та шляхів розв'язання проблеми;
- встановлення принципів, факторів, передумов, типових рис;
- розробку моделей, механізмів, принципових схем, програм;
- підготовку методик.

Крім того, важливе значення мають "негативні" результати дослідження, тобто такі, що доводять недоцільність використання певних теоретичних чи методичних підходів, хибності інших концепцій і т. п.

5. **Практичне значення** — важливий елемент обґрунтування, який підтверджує значущість теоретичних та методичних розробок автора для використання у процесі життєдіяльності людини (у певній визначеній чи різноманітних галузях). Якщо ступінь попередньої опрацьованості проблеми дає змогу судити про можливий ефект від впровадження (економічний, фінансовий, соціальний, екологічний, організаційний тощо), це стане ще одним важливим моментом обґрунтування.

Вимоги до оформлення індивідуального завдання

Робота повинна бути виконана на згідно з діючим стандартом оформлення текстових документів (ДСТУ 3008:2015. Документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура і правила оформлення) на аркушах формату А4 (210x297 мм).

Курсова робота має бути виконана українською мовою і подана керівнику в надрукованому вигляді.

Обсяг курсової роботи має становити 35 ± 5 сторінок (перша сторінка – титульний лист) виконаних в форматі редактора Word.

Шрифт основного тексту: Times New Roman розміром 14.

Параметри сторінки: поля зверху та низу – 2 см, справа – 1 см, зліва – 2,5 см; інтервал – 1,5, абзац – 1,25 см.

Всі сторінки (окрім титульного листа) повинні бути пронумеровані.

Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, рисунків, таблиць, формул подають арабськими цифрами без знака №..

Першою сторінкою курсової роботи є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації сторінок роботи, не проставляючи його номера. Наступні сторінки нумерують у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці.

Заголовки структурних частин курсової роботи «ЗМІСТ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ» друкують великими літерами симетрично до тексту. Заголовки підрозділів – маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Крапку в кінці заголовка не ставлять. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою.

Кожну структурну частину курсової роботи починають з нової сторінки.

Такі структурні частини курсової роботи, як ЗМІСТ, ВСТУП, ВИСНОВКИ, СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ не мають порядкового номера.

Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку. Потім у тому ж рядку йде заголовок підрозділу.

Графіки, схеми, і таблиці необхідно подавати в курсовій роботі безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці.

Графіки та схеми позначають словом «Рисунок 1.2 – Назва рисунку» і нумерують послідовно в межах розділу.

Таблиці нумерують послідовно в межах розділу. Номер таблиці складається з номера розділу і порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка, наприклад: «Таблиця 1.2 – Назва таблиці» (друга таблиця першого розділу). Кожна таблиця повинна мати назву, яку розміщують над

нею і друкують симетрично до тексту. Назву і слово «Таблиця» починають з великої літери. Слово «Таблиця» вказують один раз над першою частиною таблиці, над іншими частинами таблиці пишуть: «Продовження табл. ___» із зазначенням номера таблиці. В таблиці використовують шрифт Times New Roman, 12 кегль, міжрядковий інтервал – 1.

Посилання на літературне джерело зазначається під таблицею.

Можливими формами посилань є:

- Джерело: [14], якщо таблицю відображено ідентично джерелу;
- Складено на основі [14], якщо таблиця формувалась автором відповідно до даних літературного джерела;
- Складено за даними [14], якщо таблиця формувалась на основі даних Державної служби статистики, підприємства;
- Розраховано за даними [14], якщо автор самостійно робив розрахунки використовуючи дані Державної служби статистики, підприємства;

Формули в роботі (якщо їх більше однієї) нумерують у межах розділу. Номер формули складається з номера розділу і порядкового номера формули в розділі, між якими ставлять крапку. Нумери пишуть біля правого берега аркуша в одному рядку з відповідною формулою в круглих дужках, наприклад: (3.1) (перша формула третього розділу).

Список використаних джерел розміщується після висновків. Такий список віддзеркалює самостійну творчу працю її автора і демонструє ступінь фундаментальності проведеного дослідження.

Бібліографічний опис складають безпосередньо за друкованим твором або виписують з каталогів і бібліографічних покажчиків повністю без пропусків будь-яких елементів, скорочення назв і т.ін.

Джерела можна розміщувати одним із таких способів: у порядку появи посилань у тексті (найбільш зручний для користування), в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків, у хронологічному порядку.

Відомості про джерела, включені до списку, необхідно давати відповідно до вимог державного стандарту з обов'язковим наведенням назв

праць.

Додатки оформлюють як продовження курсової роботи на наступних її сторінках. Кожен з них починають з нової сторінки. Їм дають заголовки, надруковані угорі малими літерами з першої великої симетрично відносно тексту сторінки. Посередині рядка над заголовком малими літерами з першої великої друкується слово «ДОДАТОК__» і велика літера, що позначає додаток.

Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер З, Г', Є, І, Ї, О, Ч, Ъ, наприклад, додаток А, додаток Б і т.д. Якщо в роботі один додаток, він позначається як додаток А.

5 СИСТЕМА РЕЙТИНГОВОГО ОЦІНЮВАННЯ

Рейтингова система оцінювання освітнього компоненту «Методологія та прикладні техніки досліджень в менеджменті» передбачає систематичну роботу студентів протягом семестру і складається з наступних заходів:

1. **ТЕСТУВАННЯ** (max 18 балів) – на початку практичного заняття після завершення теми на лекційному занятті. Всього за курс передбачено 6 тестів з максимальною оцінкою 3 бали кожний

Ваговий бал – 3. Максимальна кількість балів на всіх практичних заняттях дорівнює $3 \text{ бали} \times 6 = 18 \text{ балів}$.

Критерії оцінювання:

3 бали – відповіді на 8 і більше питань є вірними, тест пройдено;

2 бал - відповіді на 6 і більше питань є вірними, тест пройдено

0 балів – відповіді на 5 і більше питань є невірними, тест не пройдено.

2. **МОДУЛЬНА КОНТРОЛЬНА РОБОТА** (max 8 балів) – виконується на практичному занятті після теми 4 на 8-му навчальному тижні (рейтинговий бал – 6, кількість заходів – 1, максимальний бал – 6).

Ваговий бал – 8.

Критерії оцінювання:

8 балів – повні відповіді на теоретичні запитання та аналітичне завдання

7 балів – присутні неточності в відповідях на теоретичні питання та аналітичне завдання

6-5 балів – робота містить правильні відповіді на теоретичні запитання і не повна відповідь на аналітичне завдання

4-3 балів – в роботі є правильні і повні відповіді лише на теоретичні питання

0-3 – студент не володіє матеріалом

3. РОБОТА НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ (max 16 балів) – протягом семестру студенти мають брати активну участь у наукових дискусіях, вирішенні прикладних задач, участь у ділових іграх, участь у командних заходах, представляти власні наукові дослідження.

Загалом передбачається не менше 4 відповідей на практичних заняттях з максимальною оцінкою 4 бали за кожен відповідь.

Ваговий бал – 4. Максимальна кількість балів на всіх практичних заняттях дорівнює $4\text{бали} \times 4 = 16\text{ балів}$.

Критерії оцінювання:

4 балів – відповіді на основні та додаткові запитання повні, вичерпні, обґрунтовані,

3 бали – відповідь на основне запитання правильна, відповіді на додаткові запитання з деякими неточностями

1-2 бали – неповні або неточні відповіді на основне та додаткові запитання, студент володіє уривчастою інформацією

0 балів – відповідь на основне запитання відсутня

4. ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗАВДАННЯ (max 8 балів) – завдання передбачає написання реферату на певну наукову тему з наступною презентацією результатів власного дослідження.

Ваговий бал – 8.

Критерії оцінювання:

8 балів – питання роботи викладені у достатньому обсязі, збалансовані за обсягом, логічно узгоджені, наведені посилання на використані джерела, чітко сформульована думка студента, відстежується його критичне мислення.

7-6 балів – збережена логіка викладення матеріалу, питання висвітлені у повному обсязі, але присутній дисбаланс за обсягом, робота містить посилання на використані джерела.

5-4 балів – не чітко вибудована логіка викладення матеріалу, нечітко викладена думка студента.

3-2 балів – в роботі присутні окремі недоліки у викладені матеріалу, відсутнє критичне мислення студента, не повністю висвітлені питання окремих параграфів, є зауваження щодо графічної візуалізації теоретичних положень, є зауваження підібраних джерел.

0 балів – є суттєві зауваження по кожному підрозділу даної частини курсової роботи, зокрема зміст параграфів не відповідає змісту, присутня компіляція запозиченого матеріалу, містяться ознаки академічного плагіату.

5. ПІДСУМКОВИЙ ІСПИТ (max 50 балів) – проводиться у письмовому вигляді відповідно до розкладу після завершення аудиторного навчання.

Критерії екзаменаційного оцінювання:

50 – 38 балів – повні відповіді на всі питання або є окремі несуттєві розрахункові помилки в задачах;

37 – 30 балів – присутні неточності в відповідях на теоретичні запитання, є помилки в задачах

29 – 24 балів – неповні відповіді на теоретичні та практичні запитання

0 – 23 балів – неповні відповіді на теоретичні запитання, не розв'язані задачі.

Розрахунок шкали (R) рейтингу:

Сума вагових балів контрольних заходів протягом семестру складає:

$$RC = 18 + 8 + 16 + 8 + 50 = 100 \text{ балів.}$$

Максимальний бал за курс – 100 балів.

Допуск до складання Підсумкового екзамену можливий за умови отримання студентом не менше 25 балів за п. 1-4.

Для отримання студентом відповідних оцінок його рейтингова оцінка **RD** переводиться згідно з таблицею:

Таблиця відповідності рейтингових балів оцінкам за університетською шкалою:

<i>Кількість балів</i>	<i>Оцінка</i>
100-95	Відмінно
94-85	Дуже добре
84-75	Добре
74-65	Задовільно
64-60	Достатньо
Менше 60	Незадовільно
Не виконані умови допуску	Не допущено

6 РЕКОМЕНДОВАНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ДЖЕРЕЛА

Базова література

1. Бхаттачарджи А., Ситник Н. Методологія та організація наукових досліджень: дослідження в соціально-економічних науках. Навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. К.: НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського», 2022. 173 с.
2. Власенко Л., Ладанюк А., Кишенько В. Методологія наукових досліджень :навчальний посібник. Київ : Вид. Ліра-К. 2018. 352 с.

3. Данильян О., Дзьобань О. *Методологія наукових досліджень* : підручник. Харків : Право. 2019. 368 с.
4. Медвідь В. Ю., Данько Ю. І., Коблянська І. І. *Методологія та організація наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і таблицях): навчальний посібник*. Суми: СНАУ, 2020. 220 с.
5. *Методологія та організація наукових досліджень* : навч. посіб. / І. С. Добронравова, О. В. Руденко, Л. І. Сидоренко та ін. ; за ред. І. С. Добронравової (ч. 1), О. В. Руденко (ч. 2). – К. : ВПЦ "Київський університет", 2018. – 607 с.
6. *Методи сучасної теорії управління* : підручник / А.П. Ладанюк, Н.М. Луцька, В.Д. Кишенько, Л.О. Власенко, В.В. Іващук ; Міністерство освіти і науки України ; Національний університет харчових технологій. – Київ : Видавництво Ліра-К, 2018. – 367 с.
7. Стеценко М.С., Палеха Ю.І. *Основи науково-дослідної роботи: конкурентоспроможне подання результатів наукової та творчої діяльності: Навч.-практич. посібн.* / за заг. ред. Ю.І. Палехи. – Київ: Видавництво Ліра-К, 2018. – 208 с

Допоміжна література:

1. Бабайлов В.К. *Методологія наукових досліджень* : навчальний посібник / В.К. Бабайлов ; Міністерство освіти і науки України, Харківський національний автомобільно-дорожній університет. – Харків : О.В. Бровін, 2019. – 148 с.
2. Бардаш С.В. *Економічна синталітика: філософський дискурс становлення та розвитку* : монографія / С.В. Бардаш, О.М. Костенко, В.М. Краєвський. – Київ : Компринт, 2017. – 225 с.

3. Дунська А. Р., Письмена У. Є. Формування інноваційного механізму підприємства на засадах сталого розвитку. *Ефективна економіка*. 2020. № 12. DOI: [10.32702/2307-2105-2020.12.12](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.12.12)
4. Копич І.М. Математичні моделі в менеджменті та маркетингу : навчальний посібник / І.М. Копич, В.М. Сороківський, В.І. Стефаняк ; Укоопспілка, Львівська комерційна академія. – Львів : Новий Світ-2000, 2020. – 375 с.
5. Солодучін Моделювання масової поведінки агентів в економічних системах: моделі, методи, практичні аспекти : монографія / С.В. Солодучін, В.В. Хорошун ; Міністерство освіти і науки України, Запорізький національний університет. – Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2020. – 284 с.
6. Менеджмент і презентація науково-освітніх результатів і методи дослідження й оброблення експериментальних даних : навчальний посібник до практичних занять і самостійної роботи для аспірантів спеціальностей 132 "Матеріалознавство", 131 "Прикладна механіка" / [Н.О. Макаренко, А.Ф. Власов, О.Г. Гринь] ; Міністерство освіти і науки України, Донбаська державна машинобудівна академія (ДДМА). – Краматорськ : ДДМА, 2017. – 131 с.
7. Математичні методи і моделі в управлінні економічними процесами : Монографія / Авторський колектив: Л.М. Малярець, Є.Ю. Місюра, В.В. Койбічук, О.Г. Тижненко, Л.О. Норік, І.Л. Лебедева, А.В. Воронін, О.В. Гунько, О.К. Шевченко, Т.Б. Беседовська, Е.Ю. Железнякова, К.О. Ковальова. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. – 418 с.
8. Стилi хорошого i поганого менеджменту / Іцхак Кальдерон Адізес ; переклала з англійської Валерія Глінка. – Київ : Наш Формат, 2020. – 222 с.
9. Тарасевич В.М. Філософія та методологія економічної науки : підручник / В.М. Тарасевич, В.В. Білоцерківець, О.О. Завгородня, В.К. Лебедева,

- І.Л. Леонідов, О.В. Летуча, Н.І. Ткаченко. – Дніпро : ПБП Економіка, 2019. – 157 с.
10. Теорія і методологія наукових досліджень : навчальний посібник для студентів (магістрів) усіх форм навчання / Ю.Д. Костін, Т.В. Полозова, І.А. Шейко, Д.Ю. Костін ; Міністерство освіти і науки України, Харківський національний університет радіоелектроніки. – Харків : ХНУРЕ, 2021. – 152 с.
11. Alla Dunska, Kateryna Boiarynova, Maryna Kravchenko. Scientific approach to determining the vectors of innovative development of industrial enterprises. *Baltic Journal of Economic Studies*. Vol. 7 No. 4, 2021 P. 231-242. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2021-7-4-231-242>.
12. Dunska A, Zhaldak H. The influence of endogenous innovative sources on the development of exports of industrial enterprises. *Economic Annals-XXI*. 2021. 187(1-2), 99-113. DOI: <https://doi.org/10.21003/ea.V187-10>.

7 ДОДАТКИ

Додаток А

ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ З ДИСЦИПЛІНИ «МЕТОДОЛОГІЯ ТА ПРИКЛАДНІ ТЕХНІКИ ДОСЛІДЖЕНЬ В МЕНЕДЖМЕНТІ»

1. Наука. Історичні передумови виникнення.
2. Наука як продуктивна сила.
3. Предмет і сутність науки та її головна функція.
4. Основні етапи розвитку науки.
5. Наука як соціальний інститут.
6. Класифікація наук.
7. Особливості наукової творчості. Закономірності і тенденції розвитку науки.
8. Методологія науки. Наукознавство.
9. Формування вченого як особистості та режим його праці.
10. Системність у науковому пізнанні.
11. Логіка і методи наукових досліджень.
12. Методи досліджень на емпіричному рівні наукового пізнання.
13. Класифікація та організація науково-дослідних робіт.
14. Спеціальні методи економічних досліджень.
15. Роль статистичних методів у дослідницькому процесі.
16. Пошук інформації у мережі Internet.
17. Винахідництво і раціоналізаторство.
18. Науково-технічний потенціал України.
19. Організація науково-дослідної діяльності в Україні.
20. Роль і інформації у наукових дослідженнях та класифікація наукових документів.
21. Місце теорії у наукових дослідженнях.
22. Діалектичний підхід в економічних дослідженнях.

Екзаменаційні питання
З ДИСЦИПЛІНИ «МЕТОДОЛОГІЯ ТА ПРИКЛАДНІ ТЕХНІКИ
ДОСЛІДЖЕНЬ В МЕНЕДЖМЕНТІ»

1. Поняття про науку та наукове знання.
2. Основні форми наукових знань.
3. Функції та структурні елементи наукової теорії.
4. Поняття методології та її основні функції.
5. Принципи загальнонаукової методології.
6. Основні етапи організації досліджень.
7. Конкретизація проблеми дослідження.
8. Підходи до планування наукового дослідження.
9. Специфічні риси методології дослідження управлінських систем.
10. Методи аналізу і дослідження управлінських ситуацій.
11. Поняття про метод та загальні методи наукових досліджень.
12. Методи наукових досліджень, що використовуються на теоретичному рівні.
13. Методи наукових досліджень, що використовуються на емпіричному рівні.
14. Методи наукових досліджень, що використовуються як на теоретичному, так і на емпіричному рівні.
15. Загальна характеристика спеціальних методів наукових досліджень.
16. Методи спостереження та збору даних.
17. Методи групування.
18. Загальна характеристика методів аналізу.
19. Методи інформаційно-логічного аналізу.
20. Метод порівняння.
21. Методи розрахунку відносних та середніх величин.
22. Загальна характеристика методів детермінованого (функціонального) факторного аналізу.

- 23.Балансовий метод.
- 24.Використання індексний методу для оцінювання економічних явищ.
- 25.Методи визначення тенденцій та показників динаміки економічних процесів.
- 26.Методи визначення показників варіації.
- 27.Метод функціонально-вартісного аналізу.
- 28.Методи стохастичного (кореляційного) факторного аналізу.
- 29.Методи кореляційного аналізу.
- 30.Метод порівняння паралельних рядів.
- 31.Методи економічного прогнозування.
- 32.Види прогнозів.
- 33.Методи екстраполяції та інтерполяції.
- 34.Методи моделювання економіко-управлінських ситуацій.
- 35.Використання програмно-цільового методу в управлінні.
- 36.Евристичні техніки в менеджменті.
- 37.Особливості імітаційного та нейромережевого моделювання.
- 38.Специфіка моделювання в економіці і менеджменті.
- 39.Послідовність дій дослідника при розробці цільової комплексної програми.
- 40.Основні принципи та функції економічного прогнозування.

СЛОВНИК НАУКОВИХ ТЕРМІНІВ

Тема № 1 Поняття про науку та наукове значення	
<u>Абсолютное знание</u>	<u>Абсолютне знання</u>
полное исчерпанное воспроизведение обобщения представлений об объекте, который обеспечивает абсолютное совпадение образа с объектом	повне вичерпане відтворення узагальнення уявлень про об'єкт, що забезпечує абсолютне збігання образу з об'єктом
<u>Аксиома</u>	<u>Аксіома</u>
положения, которое берется как исходное и не нуждается в доказательстве	положення, яке береться як вихідне і не потребує доведення
<u>Гипотеза</u>	<u>Гіпотеза</u>
научно – обоснованное предположение о существовании некоторого предмета или предметов мышления, объяснение связей между ними	науково – обґрунтоване передбачення про існування деякого предмета чи предметів мислення, пояснення зв'язків між ними
<u>Закон</u>	<u>Закон</u>
внутренняя существенная связь, которая предопределяет их необходимое закономерное развитие	внутрішній суттєвий зв'язок, що зумовлює їх необхідний закономірний розвиток
<u>Знание</u>	<u>Знання</u>
идеальное воспроизведение в языковой форме обобщенных представлений о закономерных связях объективного мира	ідеальне відтворення в мовній формі узагальнених уявлень про закономірні зв'язки об'єктивного світу
<u>Истина</u>	<u>Істина</u>
адекватное отражение действительности, которое превращается в конечном счете общественной практикой	адекватне відображення дійсності, яке перетворюється в кінцевий рахунок суспільною практикою
<u>Категория</u>	<u>Категорія</u>
общее и фундаментальное понятие, которое отображает существенные общие свойства и отношение явлений объективной действительности и познание	загальне та фундаментальне поняття, що відображає суттєві загальні властивості і відношення явищ об'єктивної дійсності і пізнання
<u>Методология</u>	<u>Методологія</u>
теория исследовательских приемов, создание концепций, система знаний о теориях науки	теорія методів дослідження, створення концепцій, система знань про теорії науки
<u>Наука</u>	<u>Наука</u>
сфера человеческой деятельности, направленная на изготовление и использование объективных знаний о природе, обществе, мышлении	сфера людської діяльності, спрямована на вироблення і використання об'єктивних знань про природу, суспільство, мислення
<u>Научная идея</u>	<u>Наукова ідея</u>
форма отображения в мыслях нового понимания объективной реальности, это интуитивное объяснение какого-то явления или процесса без промежуточной аргументации без осознания всей	форма відображення в думках нового розуміння об'єктивної реальності, це інтуїтивне пояснення якогось явища або процесу без проміжної аргументації без

совокупности связей, на основе которых делается вывод	усвідомлення всієї сукупності зв'язків, на основі яких робиться висновок
<u>Научное познание</u>	<u>Наукове пізнання</u>
исследование, которое характерно своими особыми целями и задачами, методами получения и проверки новых добытых знаний на практике	дослідження, яке характерне своїми особливими цілями і завданнями, методами отримання і перевірки нових здобутих знань на практиці
<u>Научный факт</u>	<u>Науковий факт</u>
суждения, которое фиксирует события, которые происходят объективно независимо от сознания	судження, яке фіксує події, що відбуваються об'єктивно незалежно від свідомості
<u>Наукознание</u>	<u>Наукознание</u>
учение об общих закономерностях развития, функционирования науки, как системы знаний	вчення про загальні закономірності розвитку, функціонування науки, як системи знань
<u>Понятие</u>	<u>Поняття</u>
форма мышления, которая отображает общие и важные признаки предмета взятые в их совокупности	форма мислення, що відображає загальні та істотні ознаки предмета взяті в їх сукупності
<u>Прикладные науки</u>	<u>Прикладні науки</u>
научные дисциплины направленные на применение результатов фундаментальных наук для решения технических, производственных, социальных задач	наукові дисципліни направлені на застосування результатів фундаментальних наук для розв'язування технічних, виробничих, соціальних завдань
<u>Принципы</u>	<u>Принципи</u>
исходное положение любой теории, учения, науки	вихідне положення будь-якої теорії, вчення, науки
<u>Суждение</u>	<u>Судження</u>
форма мышления, которая выражена повествовательным предложением, в котором что-нибудь утверждается	форма мислення, яка виражена розповідним реченням, в якому що-небудь стверджується
<u>Теория</u>	<u>Теорія</u>
особая сфера человеческой деятельности и ее результатов, которая содержит совокупность идей, взглядов, концепций об объективной действительности и противостоит практике как предметно-чувствительной деятельности	особлива сфера людської діяльності та її результатів, яка містить сукупність ідей, поглядів, концепцій про об'єктивну дійсність та протистоїть практиці як предметно-чутливій діяльності
<u>Факт</u>	<u>Факт</u>
реальность, действительность, истинное знание о единичном	реальність, дійсність, істинне знання про одиничне
<u>Фундаментальные науки</u>	<u>Фундаментальні науки</u>
научные дисциплины, направленные на познание сути явлений, открытие законов, выявление глубинных процессов, результаты опытов	наукові дисципліни направлені на пізнання суті явищ, відкриття законів, виявлення глибоких процесів, результати досвідів
<u>Функция</u>	<u>Функція</u>
описание, объяснение, предусмотрение	опис, пояснення, передбачення
Тема № 2 Методологія дослідження	
<u>Общенаучная методология</u>	<u>Загальнонаукова методологія</u>

принципы диалектики, она используется во всех науках	принципи діалектики, вона використовується в усіх науках
<u>Методология исследования</u>	<u>Методологія дослідження</u>
целенаправленное изучение объекта, предмета или явления, при котором используется вся совокупность приемов и исследовательский приемов	цілеспрямоване вивчення об'єкта, предмета чи явища, при якому використовується вся сукупність прийомів і методів дослідження
Тема № 3 Організація наукових досліджень	
<u>Календарные планы</u>	<u>Календарні плани</u>
отличаются большей детализацией этапов исследования	відрізняються більшою деталізацією етапів дослідження
<u>Объект научного исследования</u>	<u>Об'єкт наукового дослідження</u>
процесс или явление, которое порождают проблемную ситуацию или требует получения более детального познания	процес або явище, що породжують проблемну ситуацію або вимагає отримання більш детального пізнання
<u>Планы-перспективы</u>	<u>Плани – перспективи</u>
это реферативное изложение полученных результатов в последовательности их размещения в рукописи	це реферативне викладання отриманих результатів в послідовності їх розміщення в рукописі
<u>Предварительные планы</u>	<u>Попередні плани</u>
включают лишь наиболее важные этапы исследования	включають лише найбільш істотні етапи дослідження
<u>Предмет научного исследования</u>	<u>Предмет наукового дослідження</u>
Явление или процесс, который находится в пределах объекта и рассматривается как элемент части исследования	явища або процес, що знаходиться в межах об'єкта та розглядається як елемент частини дослідження
<u>Рабочий план</u>	<u>Робочий план</u>
характеризует общую направленность и последовательность его проведения	характеризує загальну спрямованість і послідовність його проведення
Тема № 4 Загальні методи наукових досліджень	
<u>Абстрагирование</u>	<u>Абстрагування</u>
метод научного познания, в основу которого положено формирование образа реального предмета мышления, выделение исследования признаков, свойств, отношений и мышлением отвлечения от других несущественных приданному исследованию признаков этого предмета	метод наук пізнання, в основу якого покладено формування образу реального предмета мислення, виокремлення дослідження ознак, властивостей, відношень і мисленням відволікання від інших несуттєвих приданому дослідженні ознак цього предмета
<u>Анализ</u>	<u>Аналіз</u>
метод познания, в основу которого положены разные приемы и способы расписания исследования предмету на составу	метод пізнання, в основу якого покладено різні прийоми і способи розкладу дослідження предмету на складові
<u>Гипотетический метод</u>	<u>Гіпотетичний метод</u>
метод, который основывается на научном предположении	метод, який ґрунтується на науковому припущенні
<u>Дедукция</u>	<u>Дедукція</u>
форма мышления, с помощью которой на основе логических правил, отдельных общих данных, выводится новое, менее	форма мислення, за допомогою якої на основі логічних правил, окремих загальних даних, виводиться нове, менш загальне мислення, яке містить нове знання

общее мышление, которое содержит новое знание	
<u>Эксперимент</u>	<u>Експеримент</u>
это метод познания с помощью которого в контролируемых и управляемых условиях исследуются явления действительности	це метод пізнання за допомогою якого у контрольованих і керованих умовах досліджуються явища дійсності
<u>Экспертные методы</u>	<u>Експертні методи</u>
методы, при которых выводы основываются на суждениях экспертов	методи, при яких висновки ґрунтуються на судженнях експертів
<u>Общенаучные методы</u>	<u>Загально – наукові методи</u>
те, что широко используются в разных науках	ті, що широко використовуються в різних науках
<u>Индукция</u>	<u>Індукція</u>
метод обобщения, которое базируется на предположении результатов наблюдения и экспериментов на основе опыта	метод узагальнення, що базується на передбаченні результатів спостереження і експериментів на основі досвіду
<u>Метод</u>	<u>Метод</u>
способ достижения целей, совокупность приемов и действий практического или теоретического познания действительности	спосіб досягнення цілей, сукупність прийомів і дій практичного чи теоретичного пізнання дійсності
<u>Методика исследования</u>	<u>Методика дослідження</u>
система правил и приемов использования полных исследовательских приемов, включая технику и оперирование разными операциями во время познания	система правил і прийомів використання повних методів дослідження, включаючи техніку та оперування різними операціями під час пізнання
<u>Моделирование</u>	<u>Моделювання</u>
исследовательский прием объекта познания на них моделях	метод дослідження об'єкта пізнання на їх моделях
<u>Сравнение</u>	<u>Порівняння</u>
метод познания во время которого устанавливается похожесть или отличие предметов действительности	метод пізнання під час якого встановлюється схожість або відмінність предметів дійсності
<u>Синтез</u>	<u>Синтез</u>
метод познания , в основу которого положенные разные приемы и способы формирования целого с его частями	метод пізнання , в основу якого покладені різні прийоми і способи формування цілого з його частинами
<u>Системные методы теоретических исследований</u>	<u>Системні методи теоретичного дослідження</u>
совокупность методик и средств, процедур, приемов, направленных на исследование сложных субъектов, которые имеют тяжело формализованную природу и принятие решений в условиях неопределенности	сукупність методик і засобів, процедур, прийомів, спрямованих на дослідження складних суб'єктів, які мають важко формалізовану природу і прийняття рішень в умовах невизначеності
Специальные методы	<u>Спеціальні методи</u>
те, которые имеют специальный характер, определяются характером специфического исследования субъекта и используются в специальных конкретных науках	ті, які мають спеціальний характер, визначаються характером специфічного дослідження суб'єкта та використовуються в спеціальних конкретних науках
<u>Наблюдения</u>	<u>Спостереження</u>

системное специально организованное восприятие предметов и явлений объективной действительности	системне спеціально організоване сприймання предметів і явищ об'єктивної дійсності
<u>Обобщение</u>	<u>Узагальнення</u>
умственное распространение признаков, свойств, отношений в некоторой части класса объектов, выделенных во время абстракции на каждый объект данного класса	мислене поширення ознак, властивостей, відношень в деякій частині класу об'єктів, виділених під час абстракції на кожний об'єкт даного класу
<u>Формализация</u>	<u>Формалізація</u>
метод отображения результатов мышления в точных понятиях, что выражаются формализованным языком или в знаковой форме	метод відображення результатів мислення уточних поняттях, що виражені формалізованою мовою чи у знаковій формі
Тема № 5 Спеціальні методи економічних досліджень	
<u>Аналитические модели</u>	<u>Аналітичні моделі</u>
алгебраические выражения или уравнения с системой ограничений, постоянными и сменными членами, которые вследствие преимуществ формализации являются удобными для использования и интерпретации результатов	алгебраїчні вирази або рівняння з системою обмежень, постійними та змінними членами, які внаслідок переваг формалізації є зручними для використання та інтерпретації результатів
<u>Абсолютный прирост</u>	<u>Абсолютний приріст</u>
различие между двумя показателями (уровнями) одного ряда динамики, которая оценивается в единицах измерения этого ряда	різниця між двома показниками (рівнями) одного ряду динаміки, яка оцінюється в одиницях виміру цього ряду
<u>Абсолютные методы информационно-логического анализа</u>	<u>Абсолютні методи інформаційно-логічного аналізу</u>
количественно отображают размеры определенного предмета или явления безотносительно к его структуре и другим объектам	кількісно відображають розміри певного предмета або явища безвідносно до його структури та інших об'єктів
<u>Автокорреляция</u>	<u>Автокореляція</u>
выражение взаимной связи между соседними членами стационарного ряда	вираження взаємного зв'язку між сусідніми членами стаціонарного ряду
<u>Агрегатный индекс</u>	<u>Агрегатний індекс</u>
экономически (теоретически) тесно связанный с показателем, который индексируется	економічно (теоретично) тісно пов'язаний з показником, що індексується
<u>Алгоритмические модели</u>	<u>Алгоритмічні моделі</u>
объединяют элементы аналитических и эвристических (логических систем), структура которых не подвергается прямому анализу	поєднують елементи аналітичних та евристичних (логічних систем), структура яких не піддається прямому аналізу
<u>Анализ</u>	<u>Аналіз</u>
распределение предмета или явления на составные элементы с целью установления их взаимосвязей и определение, таким образом, их внутренней сущности	розподіл предмета або явища на складові елементи з метою встановлення їхніх взаємозв'язків та визначення, таким чином, їх внутрішньої сутності
<u>Аналитические группировки</u>	<u>Аналітичні групування</u>

направленные на изучения взаимосвязей варьируемых признаков в пределах однотипной совокупности	спрямовані на вивчення взаємозв'язків варіюючих ознак у межах однотипної сукупності
<u>Анкетное исследование</u>	<u>Анкетне обстеження</u>
состоит в сборе информации согласно специально подготовленным формам-запросами (анкетами) от определенного кола лиц, которые могут оценить определенный предмет или явление согласно своей специальности или за другими критериями	полягає у зборі інформації згідно зі спеціально підготовленими формами-запитами (анкетами) від певного кола осіб, що можуть оцінити певний предмет або явище відповідно до свого фаху або за іншими критеріями
<u>Анкетирование</u>	<u>Анкетування</u>
проводиться с помощью специально подготовленных опросных писем — анкет	проводиться за допомогою спеціально підготовлених опитувальних листів — анкет
<u>Атрибутивные группы</u>	<u>Атрибутивні групи</u>
формируются за признаками, которые не имеют количественного измерения	формується за ознаками, що не мають кількісного виміру
<u>Многомерные группировки</u>	<u>Багатомірні групування</u>
распределение совокупности на группы из одновременным (параллельным) использованием любого количества существенных признаков в комплексе, который дает возможность применять кластерную теорию	розподіл сукупності на групи з одночасним (паралельним) використанням будь-якої кількості суттєвих ознак у комплексі, що дає змогу застосовувати кластерну теорію
<u>Многофакторный корреляционно-регрессивный анализ</u>	<u>Багатофакторний кореляційно-регресивний аналіз</u>
дает возможность нам оценить степень влияния на результирующий признак каждого из введенных в модель факторов при условии фиксации других	дає змогу нам оцінити ступінь впливу на результируючу ознаку кожного із введених у модель факторів за умови фіксації інших
<u>Многофакторные связи</u>	<u>Багатофакторні зв'язки</u>
несколько признаков, которые влияют на конечный результат	декілька ознак, які впливають на кінцевий результат
<u>Балансовый метод</u>	<u>Балансовий метод</u>
установление соотношений (пропорций) групп взаимосвязанных показателей, относительно которых необходимо достичь взаимной тождественности	встановлення співвідношень (пропорцій) груп взаємопов'язаних показників, щодо яких необхідно досягти взаємної тотожності
<u>Непосредственный учет</u>	<u>Безпосередній облік</u>
осуществляется уполномоченным лицом, для чего ведутся записи (регистрации), что носят документальный характер	здійснюється уповноваженою особою, для чого ведуться записи (реєстрації), що носять документальний характер
<u>Бюджетный анализ</u>	<u>Бюджетний аналіз</u>
касается показателей структуры, наполнение и использование бюджетов любых уровней — от бюджета транснациональной корпорации, страны, регионального или межгосударственного союза в бюджет отдельной компании	стосується показників структури, наповнення та використання бюджетів будь-яких рівнів — від бюджету транснаціональної корпорації, країни, регіонального або міждержавного союзу до бюджету окремої компанії
<u>Выборочное наблюдение</u>	<u>Вибіркове спостереження</u>

предусматривает специальный случайный отбор определенного кола единиц общей совокупности, характеристика которых дает возможность судить о всей совокупности	передбачає спеціальний випадковий відбір певного кола одиниць загальної сукупності, характеристика яких дає змогу судити про всю сукупність
<u>Относительный прирост</u>	<u>Відносний приріст</u>
показатель, который рассчитывается с помощью абсолютных приростов или уровней одного ряда динамики и свидетельствует, на сколько изменились размеры предмета или явления за период времени, которое исследуется	показник, що розраховується за допомогою абсолютних приростів або рівнів одного ряду динаміки та свідчить, на скільки змінились розміри предмета або явища за період часу, який досліджується
<u>Относительные методы информационно-логического анализа</u>	<u>Відносні методи інформаційно-логічного аналізу</u>
применяются именно для сопоставления величин разных предметов или явлений, взятых в согласованной системе координат	застосовуються саме для зіставлення величин різних предметів або явищ, взятих в узгодженій системі координат
<u>Отклонение</u>	<u>Відхилення</u>
различие между вариантом и средним показателем выбранной совокупности	різниця між варіантою та середнім показником вибраної сукупності
<u>Вторичные группировки</u>	<u>Вторинні групування</u>
такие, которые создают новые группы элементов, используя для этого раньше осуществленные группирования	такі, які створюють нові групи елементів, використовуючи для цього раніше здійснені групування
<u>Группировки</u>	<u>Групування</u>
распределение генеральной или выборочной совокупности за определенными сущностными варьируемыми признаками, которые имеют название признаков группирования или критериев	розподіл генеральної або вибіркової сукупності за певними сутнісними варіюючими ознаками, які мають назву ознак групування або критеріїв
<u>Динамические модели</u>	<u>Динамічні моделі</u>
отображают изменение объекта исследования по течением времени и применяются для проверки гипотез, определение будущих параметров системы	відображають зміну об'єкта дослідження з плином часу та застосовуються для перевірки гіпотез, визначення майбутніх параметрів системи
<u>Эвристические методы</u>	<u>Евристичні методи</u>
в узком понимании представляют собой способы обучения, а в широком — неформальные методы, которые дают возможность исследовать творческую деятельность, открывать новое в суждениях, идеях, способах действия	у вузькому розумінні являють собою способи навчання, а у широкому — неформальні методи, які дають змогу досліджувати творчу діяльність, відкривати нове у судженнях, ідеях, способах дії
<u>Экономико-экологический анализ</u>	<u>Економіко-екологічний аналіз</u>
Взаимодействие экономических субъектов с окружающей природной средой	Взаємодія економічних суб'єктів з навколишнім природним середовищем
<u>Экономический анализ</u>	<u>Економічний аналіз</u>
научный способ познания сущности экономических явлений через определение их структуры, содержания и взаимосвязей	науковий спосіб пізнання сутності економічних явищ через визначення їх структури, змісту та взаємозв'язків

<u>Экспедиционный способ сбора информации</u>	<u>Експедиційний спосіб збору інформації</u>
способ сбора информации, за которым уполномоченное и специально подготовленное лицо проводит опрашивание определенной категории людей с целью выяснения проблемы	спосіб збору інформації, за яким уповноважена та спеціально підготовлена особа проводить опитування певної категорії людей з метою з'ясування проблеми
<u>Экстраполяция</u>	<u>Екстраполяція</u>
метод применяется для прогнозирования будущего достоверного развития	метод застосовується для прогнозування майбутнього вірогідного розвитку
<u>Обратные связи</u>	<u>Зворотні зв'язки</u>
направление изменения признака и результирующего показателя являются противоположными	напрямок зміни ознаки та результуючого показника є протилежними
<u>Имитационные модели</u>	<u>Імітаційні моделі</u>
схемы поэтапного моделирования поведения элементов систем разного уровня экспертным методом с дальнейшим использованием результатов для оценивания развития высших уровней	схеми поетапного моделювання поведінки елементів систем різного рівня експертним методом з подальшим використанням результатів для оцінювання розвитку вищих рівнів
<u>Инвестиционный анализ</u>	<u>Інвестиційний аналіз</u>
изучает вложение финансовых, материальных и других ресурсов в экономические субъекты из позиций целесообразности, перспективности, эффективности, рисков	вивчає вкладення фінансових, матеріальних та інших ресурсів у економічні суб'єкти з позицій доцільності, перспективності, ефективності, ризиків
<u>Индексы</u>	<u>Індекси</u>
обобщающие относительные показатели, которые дают возможность оценить развитие или соотношение явлений, процессов или совокупностей, которые не подлежат суммированию	узагальнюючі відносні показники, які дають змогу оцінити розвиток або співвідношення явищ, процесів чи сукупностей, що не підлягають підсумовуванню
<u>Интервьюирование</u>	<u>Інтерв'ювання</u>
процесс выявления позиций (отношение) опрашиваемых относительно количественных или качественных характеристик явлений или процессов, которое проводит непосредственно исследователь	процес виявлення позицій (відношення) опитуваних стосовно кількісних чи якісних характеристик явищ або процесів, яке проводить безпосередньо дослідник
<u>Интерполяция</u>	<u>Інтерполяція</u>
метод применяется для определения (или оценивание) значений показателей предыдущих периодов	метод застосовується для визначення (або оцінювання) значень показників попередніх періодів
<u>Количественные группы</u>	<u>Кількісні групи</u>
у которых варьирования проявляется в изменении количественного значения отдельных единиц совокупности	в яких варіювання проявляється у зміні кількісного значення окремих одиниць сукупності
<u>Классификации</u>	<u>Класифікації</u>
форма группирований, которые строятся исключительно за атрибутивными признаками, имеют устойчивый характер,	форма групувань, що будуються виключно за атрибутивними ознаками, мають сталий

имеют фундаментальное значение для теоретического исследования	характер, мають фундаментальне значення для теоретичного дослідження
<u>Кoeffициент ассоциации</u>	<u>Коефіцієнт асоціації</u>
Исследует вариацию двух атрибутивных показателей что составляют две группы (a,c/b,d), то есть являются альтернативными	Досліджує варіацію двох атрибутивних показників що складають дві групи (a,c / b,d), тобто є альтернативними
<u>Кoeffициент вариации</u>	<u>Коефіцієнт варіації</u>
процентное отношение среднего квадратичного отклонения к средней арифметической	відсоткове відношення середнього квадратичного відхилення до середньої арифметичної
<u>Кoeffициент корреляции рангов</u>	<u>Коефіцієнт кореляції рангів</u>
определение силы характера связей	визначення сили характеру зв'язку
<u>Кoeffициент Фехнера</u>	<u>Коефіцієнт Фехнера</u>
сравнивает знаки отклонения исследуемых признаков от средней арифметической	порівнює знаки відхилення досліджуваних ознак від середньої арифметичної
<u>Комбинированные группировки</u>	<u>Комбіновані групування</u>
такие, у которых внутри определенных за одним признаком групп за другим признаком формируются группы второго уровня	такі, в яких всередині визначених за однією ознакою груп за іншою ознакою формуються групи другого рівня
<u>Корреспондентский способ сбора данных</u>	<u>Кореспондентський спосіб збору даних</u>
разновидность саморегистрации, рассылка запросов с помощью почты или электронной почты	різновид саморегістрації, розсилка запитів за допомогою пошти або електронної пошти
<u>Линейные связи</u>	<u>Лінійні зв'язки</u>
с ростом факторного признака непрерывно изменяется (увеличивается или уменьшается)	зі зростанням факторної ознаки безперервно змінюється (збільшується або зменшується)
<u>Логистический анализ</u>	<u>Логістичний аналіз</u>
изучение товарных потоков и их рациональная организация	вивчення товарних потоків та їх раціональна організація
<u>Маркетинговый анализ</u>	<u>Маркетинговий аналіз</u>
изучение рыночных позиций и внешнего экономического (товарного) среды	вивчення ринкових позицій та зовнішнього економічного (товарного) середовища
<u>Медиана</u>	<u>Медіана</u>
значение исследуемого признака определенной совокупности, которое находится внутри возрастающего вариационного ряда или такого, что уменьшается	значення досліджуваної ознаки певної сукупності, яке знаходиться всередині зростаючого варіаційного ряду або такого, що зменшується
<u>Метод использования функций с гибкой структурой</u>	<u>Метод використання функцій з гнучкою структурою</u>
применяет известные математические функции Тейлора, Фурье, Ейлера	застосовує відомі математичні функції Тейлора, Фур'є, Ейлера
<u>Метод нормативного прогнозирования</u>	<u>Метод нормативного прогнозування</u>
определение путей (способов) достижение определенного значения целевой функции или результативного показателя, который имеет название норматива	визначення шляхів (способів) досягнення певного значення цільової функції або результативного показника, який має назву нормативу

<u>Метод регрессивных и корреляционных моделей</u>	<u>Метод регрессивних та кореляційних моделей</u>
использует прогнозирование на основе единичных уравнений регрессии (факторы -признака) и системы уравнений рядов динамики	використовує прогнозування на основі одиничних рівнянь регресії (фактори-ознаки) та системи рівнянь рядів динаміки
<u>Мода</u>	<u>Мода</u>
значение признака вариационного ряда, который наиболее часто случается, то есть вариант ряда, который имеет наибольший вес или частоту	значення ознаки варіаційного ряду, що найбільш часто трапляється, тобто варіант ряду, що має найбільшу вагу або частоту
<u>Моделирование</u>	<u>Моделювання</u>
исследование с помощью условных изображений объектов или их аналогов (умозрительных или физических), что имеют аналогичные существенным образом важные характеристики	дослідження за допомогою умовних зображень об'єктів або їх аналогів (умоглядних чи фізичних), що мають аналогічні істотно важливі характеристики
<u>Монографическое описание</u>	<u>Монографічний опис</u>
наблюдения, которое применяется для детального изучения единичных, но типичных объектов	спостереження, яке застосовується для детального вивчення одиничних, але типових об'єктів
<u>Несплошное наблюдение</u>	<u>Несуцільне спостереження</u>
охватывает лишь часть единиц такой совокупности, которая должна характеризоваться массовостью и нести на себе все характерные особенности полной совокупности	охоплює лише частину одиниць такої сукупності, яка повинна характеризуватись масовістю та нести на собі всі характерні риси повної сукупності
<u>Однофакторный корреляционный анализ</u>	<u>Однофакторний кореляційний аналіз</u>
состоит в построении и дальнейшем изучении модели, которая приближается к реальной зависимости между признаком-фактором и результатом	полягає у побудові та подальшому вивченні моделі, яка наближається до реальної залежності між ознакою-фактором та результатом
<u>Однофакторные связи</u>	<u>Однофакторні зв'язки</u>
исследуется связь между одним признаком (фактором) и результатом	досліджується зв'язок між однією ознакою (фактором) та результатом
<u>Оптимизационные модели</u>	<u>Оптимізаційні моделі</u>
синтезируют критерии качества процесса с учетом текущего состояния и условий развития объекта	синтезують критерії якості процесу з урахуванням поточного стану та умов розвитку об'єкта
<u>Перепись</u>	<u>Перепис</u>
специально организованное наблюдение, задача которого — полный учет количества и состава определенного явления путем записи необходимого набора данных за каждой единицей, которая составляет исследуемо явление	спеціально організоване спостереження, завдання якого — повний облік кількості та складу певного явища шляхом запису необхідного набору даних за кожною одиницею, що складає досліджуване явище
<u>Периодическое регулярное наблюдение</u>	<u>Періодичне регулярне спостереження</u>
такое , которое повторяется через определенные определенные промежутки времени	таке , що повторюється через певні визначені проміжки часу

<u>Сравнения</u>	<u>Порівняння</u>
наиболее распространенный метод проведения экономических исследований, который состоит в сопоставлении однородных объектов с целью нахождения подобных или разных элементов	найбільш поширений метод проведення економічних досліджень, який полягає у зіставленні однорідних об'єктів з метою знаходження подібних або різних елементів
<u>Текущее регулярное наблюдение</u>	<u>Поточне регулярне спостереження</u>
в процессе наблюдения систематически и постоянно фиксируются факты в меру их возникновения	у процесі спостереження систематично і постійно фіксуються факти у міру їх виникнення
<u>Прогнозирование</u>	<u>Прогнозування</u>
исследования, которые базируются на всестороннем анализе ретроспективного развития и глубоком знании объективных законов и имеет целью научное обоснование возможного состояния объектов в будущем, а также определение альтернативных путей, сроков и условий достижения такого состояния	дослідження, що базується на всебічному аналізі ретроспективного розвитку та глибокому знанні об'єктивних законів і має на меті наукове обґрунтування можливого стану об'єктів у майбутньому, а також визначення альтернативних шляхів строків та умов досягнення такого стану
<u>Прямые связи</u>	<u>Прямі зв'язки</u>
направление изменения признака и результирующего показателя совпадают	напрямок зміни ознаки та результуючого показника збігаються
<u>Разовое наблюдение</u>	<u>Разове спостереження</u>
организовывается с соблюдением общих правил проведения наблюдений, но является актом одномоментным, что не предусматривает повторов или постоянного сбора данных	організовується із дотриманням загальних правил проведення спостережень, але є актом одномоментним, що не передбачає повторів або постійного збору даних
<u>Размах вариации</u>	<u>Розмах варіації</u>
различие между наибольшим и наименьшим показателями варьированного признака	різниця між найбільшим та найменшим показниками варіюючої ознаки
<u>Ряд динамики</u>	<u>Ряд динаміки</u>
совокупность показателей времени (t) и уровней ряда (y), которые также могут дополняться в случае необходимости аналитическими показателями	сукупність показників часу (t) та рівнів ряду (y), які також можуть доповнюватись у разі потреби аналітичними показниками
<u>Саморегистрация</u>	<u>Самореєстрація</u>
способ, когда опрашиваемым раздаются бланки для самостоятельного внесения ответов на вопрос	спосіб, коли опитуваним роздаються бланки для самостійного внесення відповідей на запитання
<u>Средине величины</u>	<u>Середні величини</u>
типичные размеры количественно варьируемых признаков качественно однородных явлений, процессов. В таком понимании средняя является равнодействующей влияния всех факторов на величину признака	типові розміри кількісно варіюючих ознак якісно однорідних явищ, процесів. У такому розумінні середня є рівнодіючою впливу всіх факторів на величину ознаки
<u>Средняя арифметическая взвешенная</u>	<u>Середня арифметична зважена</u>

применяется тогда, когда конкретные значения признака (варианты) имеют разное число единиц наблюдения	застосовується тоді, коли конкретні значення ознаки (варіанти) мають різне число одиниць спостереження
<u>Средняя арифметическая простая</u>	<u>Середня арифметична проста</u>
а отдельных значений, разделенная на них число	сума окремих значень, поділена на їх число
<u>Средняя гармоничная</u>	<u>Середня гармонійна</u>
величина, обратная средний арифметической, составленная с обратных значений исследуемого признака. ее применяют в случаях, когда вес нужно не множить, а делить на варианты	величина, зворотна середній арифметичній, складена зі зворотних значень досліджуваної ознаки. її застосовують у випадках, коли вагу потрібно не множити, а ділити на варіанти
<u>Средняя геометрическая</u>	<u>Середня геометрична</u>
рассчитывается тогда, когда логика нуждается в не составлении значений усредненного показателя, а умножение индивидуальных значений того признака, который исследуется	розраховується тоді, коли логіка потребує не складання значень усередненого показника, а множення індивідуальних значень тієї ознаки, що досліджується
<u>Социально-экономический анализ</u>	<u>Соціально-економічний аналіз</u>
исследованием сущности и взаимосвязи явлений и процессов в социально-экономической сфере	дослідженням сутності та взаємозв'язку явищ і процесів у соціально-економічній сфері
<u>Наблюдение</u>	<u>Спостереження</u>
начальный этап эмпирического исследования, который состоит в целенаправленном восприятии предметов и явлений действительности для получения непосредственных данных об объекте познания	початковий етап емпіричного дослідження, який полягає у цілеспрямованому сприйнятті предметів і явищ дійсності для одержання безпосередніх даних про об'єкт пізнання
<u>Наблюдение основного массива</u>	<u>Спостереження основного масиву</u>
проводиться за отобранными большими единицами наблюдения, внутри которых сконцентрированная значительная часть предметов или явлений, которые необходимо выучить	проводиться за відібраними великими одиницями спостереження, всередині яких сконцентрована значна частина предметів або явищ, які необхідно вивчити
<u>Стратегический анализ</u>	<u>Стратегічний аналіз</u>
т в определении ключевых характеристик ожидаемой (будущей) экономической системы	полягає у визначенні ключових характеристик очікуваної (майбутньої) економічної системи
<u>Структурные группировки</u>	<u>Структурні групування</u>
применяются для однотипных совокупностей и ориентированные на изучения состава таких совокупностей за варьируемыми признаками, а также взаимосвязей	застосовуються для однотипних сукупностей і орієнтовані на вивчення складу таких сукупностей за варіюючими ознаками, а також взаємозв'язків
<u>Сплошное наблюдение</u>	<u>Суцільне спостереження</u>
процесс фиксации и сбора информации, ориентированный на полный учет всех единиц совокупности, которые составляют исследуемое явление	процес фіксації та збору інформації, орієнтований на повне врахування усіх одиниць сукупності, що складають досліджуване явище

<u>Темпы роста</u>	<u>Темпи зростання</u>
соотношение внутри одного ряда показателей (элементов), что принадлежат к разным периодам или моментам	співвідношення всередині одного ряду показників (елементів), що належать до різних періодів або моментів
<u>Типологические группировки по атрибутивным признакам</u>	<u>Типологічні групування за атрибутивними ознаками</u>
количество групп и их численность определяется непосредственно взятым за основу признаком	кількість груп та їх чисельність визначається безпосередньо взятою за основу ознакою
<u>Типологические группировки по количественным признакам</u>	<u>Типологічні групування, побудовані за кількісними ознаками</u>
нуждаются в определении границ отдельных групп, которые указывают на переход определенных количественных характеристик в качественные	потребуют визначення меж окремих груп, які вказують на перехід певних кількісних характеристик у якісні
<u>Управленческий анализ</u>	<u>Управлінський аналіз</u>
исследование теоретических основ и практических результатов функционирования экономических систем с целью построения эффективной системы управления, принятие оптимальных управленческих решений и достижение ожидаемых результатов в экономике на макро-, мезо- и микроуровнях	дослідження теоретичних основ та практичних результатів функціонування економічних систем з метою побудови ефективної системи управління, прийняття оптимальних управлінських рішень та досягнення очікуваних результатів в економіці на макро-, мезо- та мікрорівнях
<u>Функциональная связь</u>	<u>Функціональний зв'язок</u>
тип взаимозависимости результирующего показателя и признака, когда одному значению признака отвечает только одно значение результата	тип взаємозалежності результируючого показника й ознаки, коли одному значенню ознаки відповідає лише одне значення результату
<u>Функционально-стоимостной анализ</u>	<u>Функціонально-вартісний аналіз</u>
метод системного анализа объекта, ориентированный на оптимизацию соотношения потребительских свойств товара и затрат на его разработку, производство и использование	вивчає функції об'єкта дослідження (виділяючи серед них основні, супутні, неважливі тощо) та способи їх ефективної реалізації
<u>Целевая комплексная программа</u>	<u>Цільова комплексна програма</u>
директивный адресный документ — согласован за ресурсами, исполнителями и сроками комплекс мероприятий, направленных на решение наиболее эффективными путями	директивний адресний документ — узгоджений за ресурсами, виконавцями і термінами комплекс заходів, спрямованих на вирішення найбільш ефективними шляхами певних завдань або подолання проблем